

(א) ברכתו של שבת שמעון**1. רש"י במדבר פרשת פינחס פרק כו פסוק יג**

לזרח - הוא צוחר, לשון צוהר. אבל משפחת אהד בטלה, וכן חמשה משבט בנימין, שהרי בעשרה בנים ירד למצרים וכאן לא מנה אלא חמשה, וכן אצבון לגד, הרי שבע משפחות. ומצאתי בגמ' ירושלמית, שכשמת אהרן נסתלקו ענני כבוד ובאו הכנענים להלחם בישראל ונתנו לב לחזור למצרים וחזרו לאחוריהם ח' מסעות מהר ההר למוסרה, שנאמר (דברים י, ו) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן, והלא בהר ההר מת, וממוסרה עד הר ההר שמונה מסעות יש למפרע, אלא שחזרו לאחוריהם ורדפו בני לוי אחריהם להחזירם, והרגו מהם שבע משפחות, ומבני לוי נפלו ארבע משפחות משפחת שמעי ועזיאל, ומבני יצהר לא נמנו כאן אלא משפחת הקרחי, והרביעית לא ידעתי מה היא. ורבי תנחומא דרש שמתו במגפה בדבר בלעם, אבל לפי החסרון שחסר משבט שמעון במנין זה ממנין הראשון שבמדבר סיני, נראה שכל כ"ד אלף נפלו משבטו של שמעון.

2. רש"י דברים פרשת כי תבוא פרק כז פסוק כד

מכה רעהו בסתר - על לשון הרע הוא אומר. ראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן י"א ארורים יש כאן כנגד י"א שבטים וכנגד שמעון לא כתב ארור לפי שלא היה בלבו לברכו לפני מותו כשברך שאר השבטים לכך לא רצה לקללו.

3. רש"י דברים פרשת וזאת הברכה פרק לג פסוק ז

ועזר מצריו תהיה - על יהושפט התפלל על מלחמת רמות גלעד, (דה"ב יח, לא) ויזעק יהושפט וה' עזרו. דבר אחר שמע ה' קול יהודה כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכתיו של יהודה, ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה שנאמר (יהושע יט, ט) מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון. ומפני מה לא ייחד לו ברכה בפני עצמו, שהיה בלבו עליו על מה שעשה בשטים, כן כתוב באגדת תהלים.

4. אבן עזרא דברים פרשת וזאת הברכה פרק לג פסוק ו

יחי ראובן - הנה החל מהבכור, כי כן המשפט. ולא הזכיר שמעון בעבור בעל פעור, כי העובדים היו שמעונים, ומספרם לעד, גם נשיאם נהרג. או הלך על דרך יעקב, שלא ברך שמעון ולוי. ובעבור כבוד אהרן נתלה השבט ממנו. ולא היה בשבט שמעון גדול כמותו. ואם יטען טוען: למה בירך ראובן? התשובה: כי יעקב ברכו, והברכה היא אל תותר (בראשית מט, ד), שיהיה כאחד מאחיו.

5. רמב"ן דברים פרשת וזאת הברכה פרק לג פסוק ו

יחי ראובן - אמר ר"א כי החל מראובן שהוא הבכור, ולא הזכיר שמעון, בעבור עון פעור, כי העובדים היו שמעונים ומספרם לעד, גם נשיאם נהרג, וכן דעת רש"י והמפרשים. ולפי דעתי אין מספרם ראייה, בעבור כי עדיין יחסרו שלשה עשר אלף ויותר מלבד המתים במגפה. וגם משאר השבטים יחסרו קצת, כי בני גד חסרו חמשת אלפים ובני אפרים שמונת אלפים. ועוד כי הכתוב שאומר (במדבר כה ג) ויצמד ישראל לבעל פעור, ואמר (שם פסוק ד) קח את כל ראשי העם, נראה שהיו בהם מכל השבטים וכל דיניהם ישפוטו בו, וכן אמר (שם פסוק יא) ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי: ואל תשיב עלי מדבר עכן שאמר (יהושע ז יא) חטא ישראל, כי שם לא נתגלה החטא ויזכירם סתם. וכן המוכה איננו ראייה, כי היה נשיא בית אב בהם לא נשיא השבט, והנועדים על ה' בעדת קרח גדולים ונכבדים ממנו שהיו נשיאי עדה. ולא הלכו כל שבטיהם אחריהם, והמזמור הזכיר דתן ואבירם ועינים בשמם (תהלים קו יז), תפתח ארץ ותבלע דתן ותכס על עדת אבירם, והזכיר ויצמדו לבעל פעור (שם פסוק כח) עם וימאסו בארץ חמדה (שם פסוק כד) לכלל העם. וחלילה שימנע משה מלברך את שמעון, ולא ימחה שבט ישראל, שכבר כלו הנצמדים לבעל פעור כמו שאמר (לעיל ד ג) כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה' אלהיך מקרבך, ואלה הנשארים כולם כתיב בהם (שם פסוק ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום, ולמה לא יברכם. והנה כולם עשו את העגל וחטאו במרגלים ונתכפר להם וברכם. וראיתי במדרש רבה (במדב"ר כא ח), ששה משפחות נחסרו על הזנות בעצת בלעם, ומנה משפחה אחת לשמעון וחמשה מבני בנימין. והנה לדעתם בנימין חטא יותר משמעון באותו החטא, והוא בכלל הברכה.

והנכון בעיני, כי הכתוב לא ימנה בשבטי ישראל רק שנים עשר, וכך אמר בברכת יעקב (בראשית מט כח) כל אלה שבטי ישראל שנים עשר. והנה יעקב הזכיר בניו השנים עשר והזכיר יוסף בשבט אחד, ומשה ראה להזכיר יוסף שני שבטים כמו שאמר (פסוק יז) והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה, והיה זה בעבור שני דברים, האחד כי אחר שצוה הקדוש ברוך הוא ועשאים שני שבטים בחונכת המזבח, ובדגלים, ובנחלת הארץ, הנה הוא צריך למנותם שנים בברכתם, ועוד שהזכיר יהושע המנחילם את הארץ והוא מאפרים הקטן והוצרך להזכיר אחיו שגדול ממנו.

והנה רצה לברך את לוי כי מברכתו יתברכו כל ישראל, שיהיו קרובותיו לרצון להם לפני השם, והוצרך להשאיר אחד מן השבטים שאינן נימנין בשום מקום רק שנים עשר, כנגד שנים עשר מזלות ברקיע, ושנים עשר חדשים בשנה, ושנים עשר גבולי אלכסונון, שאמרו במדרש שהם הן זרועות עולם, וכמו שהזכירו חכמים במסכת ברכות (לב ב) אמר הקב"ה לנביא לך ואמור לכנסת ישראל בתי שנים עשר מזלות בראתי ברקיע כנגד שנים עשר שבטים. וכן בהר גריזים והר עיבל (לעיל כז יב) שמנה לוי לא נגזר שם יוסף לשני שבטים. וכן תראה בחלוק יחזקאל (מח ד ה) שמנה בחלוקת הארץ יוסף לשני שבטים ולא הזכיר לוי, וכשמנה תוצאות העיר הזכיר (שם פסוק לא) שער לוי אחד, ולא מנה שבט יוסף לשני שבטים אבל אמר (שם פסוק לב) שער יוסף אחד, כי לעולם לא ימנו שבטי ישראל רק שנים עשר, וכבר זכרתי זה בסדר ויקח קרח (במדבר יז יז). והנה השאיר שמעון שלא היה שבטו גדול, ולא היתה בו ברכת יעקב אביהם מרובה אבל חלקם ביעקב והפיצם בישראל (בראשית מט ז), והנה יתברכו גם הם מברכת שאר השבטים אשר המה בתוכם.